

Staranje prebivalstva in izzivi dolgotrajne oskrbe

IZVLEČEK

Slovenija sodi med tiste države, ki posvečajo problematiki dolgotrajne oskrbe premalo pozornosti. V Sloveniji zakonodaja s področja dolgotrajne oskrbe ni ustrezno urejena, saj jo opredeljuje več zakonov, ki ne omogočajo enotne organizacije oskrbe, preglednosti delovanja in njegovega financiranja. V okviru mednarodnega projekta "ADCOMP" se razvijajo mehanizmi za prilagajanje poklicnih kompetenc negovalno-varstvenih storitev na področju dolgotrajne oskrbe.

Ključne besede: dolgotrajna oskrba, staranje prebivalstva, medgeneracijska solidarnost, socialni stik.

ABSTRACT

Aging of Population and Issues of Long-Term Care: New Possibilities for Employment and Education
Slovenia does not pay enough attention to long-term care sector. Slovenia does not have regular law based area for the long-term care since. There are a variety of laws determining many different aspects of long-term care that do not conform to each other. Therefore, unity of organization and financing is impossible. With the international ADCOMP project we try to develop mechanisms for adjusting the professional competencies in care services for people with dependencies in long-term care.

Key words: long-term care, ageing population, intergenerational solidarity, social contact .

Avtorice besedila:

ANA VOVK KORŽE, ddr. geogr.

NINA GLOBOVNIK, mag. geogr.

JERNEJA KRIŽAN, prof. angl. in geogr.

MOJCA KOKOT KRANJC, ml. raziskovalka

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Mednarodni center za ekoremediacije

E-pošta: ana.vovk@uni-mb.si

Avtorja fotografij:

MIHA PAVŠEK, ANA VOVK KORŽE

COBISS I.04 strokovni članek

Nove priložnosti zaposlovanja in dodatnega izobraževanja

Tako kot večina drugih evropskih držav se tudi Slovenija sooča s problemom hitrega staranja prebivalstva. Povečan delež starejših ljudi prinaša tudi vrsto sprememb na področju socialnega varstva, stanovanjske politike, zaposlovanja, socialne politike in plačnega sistema.

Zaradi specifičnih potreb starejših ljudi na področju socialne varnosti in zdravstva so države pred velikim izzivom: kako na eni strani zagotoviti kakovostno staranje, po drugi strani pa uvesti učinkovite reforme na področju dolgotrajne oskrbe in spodbuditi zaposlovanje na omenjenem področju. Staranje prebivalstva skupaj z razširjenimi kroničnimi boleznimi pri starejših starostnih skupinah namreč močno vpliva na večje povpraševanje po negovalno-varstveni oskrbi. Kljub visokim odstotkom brezposelnosti pa zaposlitvene možnosti oziroma delovna mesta na tem področju niso na voljo. Ključni problem je pomanjkanje sposobnosti in nizko zanimanje brezposelnih oseb za to vrsto delovnih mest. Zato bi bilo potrebno omogočiti lažji prehod delovne sile iz enega v drugi sektor.

Pri dolgotrajni oskrbi gre za dalj časa trajajoče zagotavljanje različnih oblik podpore osebam, ki zaradi

izgube ali odsotnosti telesne, psihične ali intelektualne samostojnosti potrebujejo pomoč pri opravljanju temeljnih in podpornih življenjskih opravil. Namen dolgotrajne oskrbe pa ni le omogočanje preživetja človeka, ki rabi tujo pomoč, ampak zagotavljanje čim višje kakovosti življenja ob njegovih omejenih psihofizičnih sposobnostih in varnosti v domačem okolju ali v posebnem organiziranem institucionalnem varstvu (6).

Dolgotrajna oskrba v Sloveniji

Državne institucije v Sloveniji se zavedajo resnosti problema, ki nastaja zaradi povečanega deleža starejših ljudi, vendar se spremembe na področju dolgotrajne oskrbe odvijajo relativno počasi in pogosto brez posluha za uporabnike dolgotrajne oskrbe. Primanjkuje predvsem povezanosti in sodelovanja med izvajalci dolgotrajne oskrbe na vseh ravneh in med vsemi, ki odločajo o socialni politiki države (3). Različne storitve in prejemi na tem področju se zagotavljajo v okviru sistemov zdravstvenega in soci-

alnega varstva, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, sistemske skrbi za najtežje invalide in za vojne invalide ter vojne veterane (2).

V Sloveniji je pričakovano in tudi zakonsko določeno, da pri oskrbi oziroma negovanju starejših sodelujejo najozži svojci (otroci), nemalokrat pa so med najpomembnejšimi izvajalci dolgotrajne oskrbe tudi ostali sorodniki ali znanci. Seveda pa pri medgeneracijski solidarnosti prihaja zaradi preobremenjenosti najozžjih družinskih članov tudi do resnih stresnih situacij. Ključen problem dolgotrajne oskrbe v Sloveniji je, kako zagotoviti ravnovesje med družinami z oskrbovano osebo, potrebami oskrbovancev, socialnimi programi za starejše ljudi in ustanovami, ki nudijo dolgotrajno oskrbo ter tudi med spodbudami na socialno-političnem in finančnem področju.

Nekatere evropske države imajo na omenjenem področju že dolgoletno tradicijo in so pripomogle k vrstam izboljšav. Hvalič Touzeryjeva (5) v članku Primeri inovativnih in dobrih praks pomoči onemoglim starim ljudem in njihovim oskrbovalcem v državah Evropske unije navaja nekatere dobre primere

Slika 1: Starejši potrebujejo pomoč za razvoj osebnih kompetenc (foto: Ana Vovk Korže).

na področju dolgotrajne oskrbe na Nizozemskem, Švedskem, v Franciji in Avstriji. Smiselno bi bilo, da bi tudi Slovenija posnemala katero od omenjenih rešitev na tem področju. V ta namen Evropska unija razpisuje tudi vrsto mednarodnih projektov, s pomočjo katerih pomaga svojim članicam vpeljati oziroma prevzeti ustrezne rešitve na področju dolgotrajne oskrbe.

Iskanje rešitev tudi s pomočjo projekta "ADCOMP": primer občine Poljčane

V okviru projekta "ADCOMP" smo izvedli raziskavo o značilnostih družinske oskrbe na območju Podravske regije in ugotovili, da se predvsem podeželje srečuje z resnimi težavami na področju dolgotrajne oskrbe, saj nima ustrezne infrastrukture in formalnih ustanov, ki bi poskrbele za pomoč starejšim

ljudem. V večini primerov so podeželski prebivalci na stara leta prisiljeni zapustiti svoj kraj in se preseliti v mesto, kjer so praviloma locirane institucije za tovrstno pomoč. To ostarelim ljudem nemalokrat predstavlja zelo stresno situacijo, saj nočejo zapustiti svojega doma, kjer so preživeli večji del svojega življenja. Pogosto bi potrebovali samo pomoč pri hišnih opravilih, vendar je ljudi, ki nudijo tovrstno pomoč na podeželju zelo težko ali celo nemogoče najti. V okviru projekta "ADCOMP" smo si zato zastavili naslednji cilj: obdržati starejše ljudi čim dlje v njihovem bivalnem okolju, to je na podeželju, in tu organizirati podporno mrežo oskrbovalcev in formalnih institucij na področju dolgotrajne oskrbe v lokalnih skupnostih, ki bi nudile tovrstno pomoč. V okviru podporne mreže bodo uporabniki (tako oskrbovanci kot tudi oskrbovalci) dobili uporabne informacije v zvezi z dolgotrajno oskrbo, oskrbovalcem bodo na voljo strokovna usposabljanja in praktične delavnice za pridobitev potrebnih izkušenj, vzpostavljena pa bo tudi baza oskrbovalcev in oskrbovancev za lažje sodelovanje med njimi in za izmenjavo izkušenj.

Slika 2: Pri načrtovanju dolgotrajne oskrbe starejših je nujno sodelovanje različnih institucij: zdravstvenih, izobraževalnih, občinskih (foto: Ana Vovk Korže).

MEHANIZEM ZA PRILAGAJANJE POKLICNIH KOMPETENC NEGOVALNO-VARSTVENIH STORITEV ZA ODVISNE OSEBE

ADCOMP
ES/09/LLP-LdV/TOI/149042

Doseganje skladnosti negovalno – varstvenih storitev z zakonom

Pomaga^{te} nam podpirati pravice vseh tistih državljanov, ki ne morejo sami zahtevati negovalno – varstvenih storitev. Pri tem moramo pripraviti:

- Analizo potreb in možnosti za negovalno – varstvene storitve za odvisne osebe
- Analizo poklicnih profilov v različnih negovalno – varstvenih storitvah
- Primerjalno študijo o delovnih mestih in potrebe po usposabljanju
- Spodbujanje programov usposabljanja za strokovnjake negovalno – varstvenih storitev za odvisne osebe
- Razvoj učnega načrta za profile za negovalno – varstvene profile
- Globalni odziv na potrebe uporabnikov negovalno – varstvenih storitev
- Prispevek k razvoju javnih orodij za krmiljenje, nadzor in vrednotenje ter stopnjo skladnosti z zahtevami in kakovost storitev dolgotrajne oskrbe
- Nadzor kakovosti predpisov predvidenih v zakonu s področja negovalno – varstvenih storitev za odvisne osebe

<http://www.adcompproject.net/>

Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració - Pl. de la Drassana, 4 - 07012 Palma de Mallorca
Tel: +34971177494 - Mail: jquevedo@dgplafor.caib.es
<http://aferssocials.illesbalears.cat>

Slika 3: Tudi Slovenija je vključena v razvoj kompetenc dolgotrajne oskrbe.

ADCOMP	
Namen projekta: razviti mehanizme za privabljanje brezposelnih oseb ali sezonsko zaposlenih oseb v sektor dolgotrajne oskrbe ter jim nuditi potrebno usposabljanje in strokovnost, da bodo lahko opravljali svoje delo.	
Splošni cilji	<ol style="list-style-type: none"> 1. zagotoviti celovit odgovor na potrebe uporabnikov storitev dolgotrajne oskrbe, zagotoviti profesionalnost tako strokovnega osebja kot tudi vseh podpornih sistemov; 2. zagotoviti sodelovanje med trgom delovne sile in povpraševanjem oseb po dolgotrajni oskrbi; 3. prispevati k razvoju posebnega javnega instrumenta za nadzor, spremljanje in vrednotenje stopnje skladnosti z zahtevami projekta in kakovostjo storitev v sektorju za dolgotrajno oskrbo.
Posebni cilji	<ol style="list-style-type: none"> 1. spremljati in analizirati delovna mesta in potrebe po usposabljanju za negovalno-varstvene storitve za odvisne osebe v različnih oblikah dolgotrajne oskrbe; 2. pripraviti mehanizme za spodbujanje sektorja dolgotrajne oskrbe tako med brezposelnimi kot tudi zaposlenimi; 3. promovirati in izvajati načrte usposabljanj za osebe, zaposlene v sektorju dolgotrajne oskrbe; 4. nadzorovati in spodbujati sodelovanje med trgom delovne sile v sektorju dolgotrajne oskrbe in osebami, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo; 5. razviti usposabljanje za poglobljanje vsebin na področju dolgotrajne oskrbe za najpogostejši profil v sektorju dolgotrajne oskrbe.
Ciljne skupine	<ol style="list-style-type: none"> 1. brezposelne osebe; 2. ženske nad 45 let iz sezonskega trga dela; 3. dolgotrajne storitve za osebe z različnimi tipi odvisnosti; 4. stanovanjski centri (azili); 5. družine z odvisno osebo; 6. socialni zavodi; 7. javna uprava.
Pričakovani rezultati	<ol style="list-style-type: none"> 1. vzpostavitev mreže sodelujočih za promocijo sektorja dolgotrajne oskrbe; 2. izdelava primerjalne študije tipov delovnih mest in potreb po usposabljanju v sektorju dolgotrajne oskrbe; 3. izdelava poklicnih profilov; 4. vzpostavitev ADCOMP spletnega portala; 5. izdelava portala za e-učenje z vsebinami za profil negovalca v sektorju dolgotrajne oskrbe; 6. zaključna konferenca v Madridu, september 2011.
Več informacij	http://www.adcompproject.net/

Praktične delavnice v okviru projekta "ADCOMP" smo izvajali v občini Poljčane. Kot formalna institucija v projektu sodeluje tudi Dom dr. Jožeta Potrča Poljčane oziroma njegovo strokovno osebje in njihovi oskrbovanci. Na začetku smo se podrobneje seznanili s problematiko na omenjenem področju in izvedli raziskavo glede povpraševanja po tovrstni oskrbi na območju občine Poljčane. Ugotovili smo, da je povpraševanje po dolgotrajni oskrbi v občini veliko, vendar pa primanjkuje primerno usposobljenega osebja, ki bi bilo pripravljeno nuditi pomoč in oskrbo na domu. Starejši so še vedno prepuščeni predvsem samim sebi oziroma svojim najbližjim, da poskrbijo za njih.

V okviru prve delavnice smo predstavili projekt in načrt delovanja lokalni skupnosti in osebju, ki bodo v projektu sodelovali. Pripravili smo časovni plan poteka projekta in se povezali z lokalnim prebivalstvom in organizacijami. Z drugo delavnico smo vzpostavili podporno mrežo, ki bo uporabnike informirala v zvezi z negovalno-varstvenim povpraševanjem in ponudbo. V okviru tretje delavnice smo vzpostavili uvodna izobraževanja na podlagi GE-HRM metode (Global Employee Human Resource Management), ki jo izvajajo strokovnjaki iz akademije GE - Global Elite (3). Na podlagi omenjene metode lahko posameznik spozna svoje osebnostne lastnosti in kompetence ter se tako lažje

vkluči v strokovna usposabljanja na področju dolgotrajne oskrbe. Ta bodo prilagojena vsakemu posamezniku glede na osebnostne lastnosti, interes in zmoglosti. Bodoči oskrbovalci bodo tako imeli možnost poglobiti tista znanja, za katera imajo interes, mladi bodo na podlagi omenjene metode že zelo zgodaj spoznali, ali so primerni za poklic oskrbovalca in ali jih to resnično zanima, brezposelni pa bodo na podlagi omenjene metode pridobili potrebno motivacijo za prekvalifikacijo in s tem nov poklic ter tako tudi novo možnost za zaposlitev. Oskrbovanci bodo na podlagi omenjene metode raziskali lastne želje in interese ter razvijali tista področja njihovega delovanja, ki jim bodo pomagala pri dvigu samozadovoljstva in tako povečala motivacijo do življenja. Četrta delavnica se je osredotočila na terapijo in aktivnosti v dolgotrajni oskrbi s pomočjo psov. V tujini je terapija s psi dolgoletna praksa, v Sloveniji pa na tem področju še ni primerne zakonodaje. V Domu dr. Jožeta Potrča Poljčane že izvajajo terapije z živalmi in odzivi s strani oskrbovalcev so izjemno pozitivni.

Sklep

V Evropi bo število ljudi, ki bodo stari 65 let in več do leta 2050 naraslo za 77 % (4). Število ljudi, ki bodo potrebovali dolgotrajno oskrbo, se bo močno povečalo. Ključni problem pri tem je pomanjkanje primerno usposobljenega poklicnega osebja in nizkega zanimanja brezposelnih oseb za tovrstna delovna mesta. V okviru projekta "ADCOMP" želimo povečati število usposobljenih oskrbovalcev na področju dolgotrajne oskrbe s formalnim prehodom delovne

Slika 4: Terapija z živalmi je eden od pristopov vzdrževanja telesne kondicije starejših (foto: Ana Vovk Korže).

sile iz enega v drugi sektor ter tako zmanjšati brezposelnost. Predvsem v mediteranskih državah, kjer je več sezonske delovne sile, želijo s projektom omogočiti občasno zaposlenim, predvsem ženskam nad 45 let, da bi se zaposlile kot oskrbovalke na področju dolgotrajne oskrbe in nudile oskrbo ter pomoč na domu. Na področju dolgotrajne oskrbe je potrebno zagotoviti profesionalno strokovno pomoč ter spodbujati sodelovanje med trgov delovne sile in povpraševanjem po dolgotrajni oskrbi. V Sloveniji ta trg še ne deluje, tudi zaradi prenizkega zanimanja tako strokovnih inštitucij kot tudi izobraževalnih sistemov.

Viri in literatura

1. ADCOMP – Mechanisms for adjusting of professional competencies in long term care services. Prijavnica projekta 2009.
2. Ambasadorji nasmeha.
Medmrežje: <http://www.ambasadorji.org/> (5. 5. 2011).
3. Ge-Global Elite.
Medmrežje: <http://www.global-elite.si/> (5. 5. 2011).
4. Glendinning, C., Tjadens, F., Arksey, H., Moree, M., Moran, N., Nies, H. 2009: Care Provision Within Families and its Socio-Economic Impact on Care Providers. Report for the European Commission DG EMPL Negotiated Procedure VT/2007/114.
5. Hvalič Touzery, S. 2007: Primeri inovativnih in dobrih praks pomoči onemoglim starim ljudem in njihovim oskrbovalcem v državah Evropske unije. Kakovostna starost 10, 4.
Medmrežje: <http://v2.inst-antonatrstenjaka.si/sl/like/484-1.pdf> (5. 5. 2011).
6. Pogosta vprašanja in odgovori. Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo.
Medmrežje: http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/aktualno/javna_razprava/zakon_o_dolgotrajni_oskrbi/Microsoft_Word_Pogosta_vprasanja_in_odgovori_o_Zakonu_o_dolgotrajni_oskrb....pdf (5. 5. 2011).
7. Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo.
Medmrežje: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/17022010_ZDOZDO.pdf (5. 5. 2011).
8. SURS 2010, http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C2006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/10_05C20_prebivalstvo_stat_regije/&lang=2 (5. 5. 2011).